

Sirkku Varjonen, Mirikka Vuorento, Sari Pitkänen, Tuuli Vilhunen, Lotta Hautamäki. **Suomen kieltä ammatillisessa kuntoutuksessa. Maahanmuuttajien ammatillisen kuntoutuspalvelun kokeilun arviointitutkimus.** Helsinki: Kela, Kuntoutusta kehittämässä 23, 2020. LIITTEET

Liiteluettelo

Liite 1 Haastattelukysely

Liite 2 Kuntoutujien, ammattilaisten ja työnantajien ehdotuksia Mahku-hankkeessa pilotoidun ammatillista kuntoutusta ja suomen kielen opetusta yhdistävän kuntoutuspalvelun kehittämiseksi

KYSYMYKSIÄ MAHKU- KUNTOUTUKSESTA

Tällä haastattelu-kyselyllä kerätään tietoa kuntoutujien omista kokemuksista ja mielipiteistä *Maahanmuuttajien ammatillisesta kuntoutuspalvelusta*. Käytämme tästä palvelusta tässä kyselyssä nimeä *Mahku-kuntoutus*. Kyselyn tarkoituksena on kehittää maahanmuuttajien kuntoutuksesta mahdollisimman hyvin toimivaa.

Kerättyjä tietoja käsitellään luottamuksellisesti. Tiedot raportoidaan sellaisessa muodossa, että yksittäisiä vastaajia ei voi tunnistaa. Kyselyyn osallistuminen on vapaaehtoista eikä vaikuta millään tavalla Kelan etuusiisi.

Kuntoutujan MAH-koodi _____

Aluksi pyydämme sinua muistelemaan elämäsi ennen Mahku-kuntoutusta. (Vastaa kysymyksiin suullisesti.)

A.1. Mitä kouluja olet käynyt entisessä kotimaassasi ja Suomessa ennen Mahkua?

A.2. Oletko ollut töissä entisessä kotimaassasi tai Suomessa ennen Mahkua? Minkälaisia töitä olet tehnyt?

Seuraavaksi pyydämme sinua miettimään elämäsi nyt kun Mahku-kuntoutus loppuu. (Vastaa kysymykseen suullisesti.)

B. Miten Mahku on vaikuttanut sinun elämäsi?

Seuraavaksi kysymme kysymyksiä Mahku-kuntoutuksen aloittamisesta.

1. Kuinka helppoa Mahku-kuntoutukseen hakeminen oli? (Valitse yksi vaihtoehto. Voit perustella vastauksiasi suullisesti.)

- Helppoa
- Ei helppoa eikä vaikeaa
- Vaikeaa

C. Miksi halusit osallistua Mahku-kuntoutukseen? (Vastaa suullisesti.)

2. Miksi halusit osallistua Mahku-kuntoutukseen? (Valitse kolme tärkeintä syytä.)

- Halusin saada töitä.
- Halusin perustaa yrityksen.
- Halusin tukea työnhakuun.
- Halusin päästä opiskelemaan.
- Halusin voida paremmin.
- Halusin jaksaa tehdä töitä paremmin.
- Halusin oppia paremmin suomea.
- Halusin oppia kirjoittamaan paremmin suomeksi.
- Halusin lisää rohkeutta suomen puhumiseen.
- Halusin selvittää, millainen työ minua kiinnostaa.
- Halusin saada tietoa siitä, miten voisin päästä siihen työhön, mihin haluan.

Seuraavaksi kysymme mielipiteistäsi Mahku-kuntoutuksesta.

D. 1. Mihin olit tyytyväinen Mahku-kuntoutuksessa? (Vastaa suullisesti.)

D. 2. Mihin olit pettynyt Mahku-kuntoutuksessa? (Vastaa suullisesti.)

Kysymykset 3–7: valitse jokaisesta yksi vastausvaihtoehto. Voit perustella vastauksia suullisesti.

3. Mikä on kokemuksesi Mahku-kuntoutuksen pituudesta?

- Mahku oli liian pitkä.
- Mahku oli sopivan mittainen.
- Mahku oli liian lyhyt.

4. Mahku-kuntoutuksen päivät tuntuivat

- Raskailta
- Sopivilta
- Helpoilta

5. Kuinka tyytyväinen olet työkokeiluun?

☐ Tyytyväinen 	☐ Ei tyytyväinen eikä tyytymätön 	☐ Tyytymätön
---	--	--

6. Oliko sinulle apua siitä, että suomen opettaja oli mukana työkokeilussa?

☐ Kyllä 	☐ En osaa sanoa 	☐ Ei
---	---	--

7. Kuinka hyvin Mahku-kuntoutuksessa huomioitiin sinut omat tarpeesi ja toiveesi?

☐ Hyvin 	☐ Ei hyvin eikä huonosti 	☐ Huonosti
---	--	--

Seuraavat kysymykset koskevat Mahku-kuntoutuksen erilaisia opetus- ja valmennustapoja.

Kysymykset 8–11: valitse jokaisesta yksi vastausvaihtoehto. Voit perustella vastauksiasi suullisesti.

8. Miten opit suomen kieltä, kun opetus järjestettiin *ryhmässä*, yhdessä toisten kuntoutujien kanssa?

☐ Hyvin 	☐ Ei hyvin eikä huonosti 	☐ Huonosti
---	--	--

9. Miten opit suomen kieltä, kun opiskelit *opettajan kanssa kahdestaan*?

☐ Hyvin 	☐ Ei hyvin eikä huonosti 	☐ Huonosti
---	--	--

10. Miten opit työhönvalmennuksessa, kun valmennus järjestettiin *ryhmässä*, yhdessä toisten kuntoutujien kanssa?

☐ Hyvin 	☐ Ei hyvin eikä huonosti 	☐ Huonosti
---	--	--

11. Miten opit työhönvalmennuksessa, kun valmennus järjestettiin *työhönvalmentajan kanssa kahdestaan*?

☐ Hyvin 	☐ Ei hyvin eikä huonosti 	☐ Huonosti
---	--	--

Seuraavaksi kysymme, miten Mahku-kuntoutus on vaikuttanut elämääsi.

E. Mitä asioita sinä olet oppinut Mahkun aikana? (Vastaa suullisesti.)

12. Mitä hyötyä tai apua Mahku-kuntoutuksesta on ollut sinulle? (Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.)

- Sain töitä.
  - Sain opiskelupaikan.
  - Tulevaisuuden tavoitteeni selkiytyivät.
  - Minulle selvisi, millainen työ minua kiinnostaa.
  - Sain tarpeeksi tietoa siitä, miten voisin päästä siihen työhön, mihin haluan.
  - Sain tarpeeksi tietoa siitä, miten voin ryhtyä yrittäjäksi.
  - Osaan nyt paremmin hakea töitä.
  - Uskallan nyt paremmin hakea töitä.
  - Voin nyt paremmin.
  - Jaksan nyt tehdä töitä paremmin.
  - Osaan nyt paremmin suomea.
  - Uskallan nyt puhua enemmän suomea.
  - Pystyn nyt kirjoittamaan paremmin suomeksi.
  - Mahku on vaikuttanut jollain muulla tavalla. Millä tavalla? _____
-

13. Mihin asioihin tarvitset vielä lisää apua? (Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.)

- Tulevaisuuden tavoitteiden selvittäminen
  - Sen selvittäminen, millainen työ minua kiinnostaa
  - Sen selvittäminen, miten voisin päästä siihen työhön, mihin haluan
  - Sen selvittäminen, miten voin ryhtyä yrittäjäksi
  - Työnhakutaidot
  - Rohkeus hakea töitä
  - Opiskelupaikan haku
  - Oman hyvinvoinnin parantaminen
  - Töissä jaksaminen
  - Suomen kielen puhuminen
  - Suomen kielen kirjoittaminen
  - Rohkeus puhua suomea
  - Joku muu asia. Mikä? _____
-

Lopuksi pyydämme sinulta palautetta ja ideoita.

F. Miten Mahku-kuntoutusta voitaisiin kehittää paremmaksi? (Vastaa suullisesti.)

Kuntoutujien, ammattilaisten ja työnantajien ehdotuksia Mahku-hankkeessa pilotoidun ammatillista kuntoutusta ja suomen kielen opetusta yhdistävän kuntoutuspalvelun kehittämiseksi

Maahanmuuttajien kuntoutuksen kehittämishankkeessa pilotoidun Mahku-kuntoutuksen toteuttamiseen osallistuneet palveluntuottajat, kuntoutukseen osallistuneet maahanmuuttajataustaiset kuntoutujat ja työkokeilupaikkoja tarjonneet työnantajat esittivät tutkimusaineistossa runsaasti kehittämisehdotuksia kuntoutuspalvelun parantamiseksi. Ehdotuksia esitettiin etenkin ammattilaisten fokusryhmähaastatteluissa, kuntoutujien haastatteluissa ja työnantajien haastatteluissa. Haastateltavat kertoivat ehdotuksiaan sekä vastauksena ehdotuksia koskeviin haastattelukysymyksiin, mutta myös spontaanisti. Keskeiset ehdotukset on esitetty aihepiireittäin varsinaisessa tutkimusraportissa. Tässä liitteessä esitellään raportissa esitettyä kattavampi kokoelma kehitysehdotuksia.

Tunnus (A) viittaa ammattilaisten (eli palveluntuottajien: kuntoutusalan ammattilaisten tai S2-opettajien) esittämään näkemykseen, (K) puolestaan kuntoutujien ja (T) työnantajien esittämään näkemykseen. Kehitysehdotukset eivät välttämättä edusta laajasti nimetyn osapuolen näkemyksiä, vaan joukossa on myös yksittäisten osallistujien esittämiä ehdotuksia.

Kuntoutuspalvelulle asetetut tavoitteet

Avoimille työmarkkinoille työllistymisen tavoitetta tulisi laventaa niin, että tavoitteena voisi olla myös työllistyminen paikkoihin, joissa vaatimustaso olisi kohtuullinen ja joissa pystyttäisiin ottamaan huomioon kuntoutujan terveydentilan aiheuttamat rajoitteet. Esimerkkeinä kolmas sektori ja sosiaaliset yritykset. (A)

Koulutuksen ja opintojen aloittaminen voitaisiin lisätä kuntoutuspalvelun tavoitteisiin. Monelle kuntoutujalle realistisin reitti työelämään vie ammattikoulun tai kurssien kautta. (A)

Kuntoutuspalveluun ohjautuminen ja palvelun kohdentaminen

Kuntoutuspalveluun ohjaavia tahoja pitää tiedottaa paremmin kuntoutuspalvelun luonteesta. (A)

Väärinkäsitysten ja motivaatio-ongelmien ehkäisemiseksi on syytä varmistaa, että kuntoutujilla riittävät tiedot palvelusta ennen sen alkua. (A)

Asiakaskunnan moninaisten haasteiden vuoksi on harkittava palvelun kohdentamista esim. luku- ja kirjoitustaidon tai terveydentilan mukaan. (A)

Toisaalta palvelun suuren tarpeen vuoksi on tarve saada palvelu mahdollisimman monen saataville. (A, K)

Palvelusta hyötyisivät myös sellaiset asiakkaat, joilla ei ole selkeää työ- ja toimintakyvyn alenemaa ja jotka eivät voi saada lääkärinlausuntoa kuntoutusta varten, mutta jotka ovat eri syistä jääneet tai pudonneet työelämän ulkopuolelle. (A)

Kuntoutuksen palveluntuottajien ammatillinen kokoonpano, osaaminen ja työkäytännöt

Palveluohjausta ja sosiaalipuolen palvelua olisi tärkeä järjestää kiinteänä osana kuntoutuspalvelua esimerkiksi viikoittaisin vastaanottoajoin tai ajanvarauksella. (A)

Ammattilaisten tiimiä olisi syytä täydentää sosiaalialan ammattilaisella, psykologilla (jota kaivattiin sekä asiakkaiden että ammattilaisten käyttöön) ja mahdollisesti myös lääkäriellä sekä IT-taitojen ammattilaisella. (A, K)

Työllistymisen tueksi on luotava tiiviit suhteet TE-palveluihin. (A)

Yhteistyötä moniammatillisen tiimin kesken tulisi yhä tiivistää ja varmistaa yhteistyölle riittävät aikaresurssit. (A)

Jotta palvelu voi juurtua osaksi palveluntuottajien peruspalveluita, tarvitaan riittävä tuki organisaatioiden johdolta ja ammattilaisten koulutusta. (A)

Osaamista tarvitaan mm. asiakkaiden traumataustan kohtaamiseen. (A)

Tulkkien osaamisen taso on varmistettava. (A, K)

Asiakkaan mahdollisuus käyttää samaa tulkkia koko palvelun ajan takaisi jatkuvuuden ja sujuvan yhteistyön. (A, K)

Palveluun tullessa asiakkaalta syytä pyytää sitoumus tulkin käyttöön. (A)

Testitilanteissa on varmistettava, että kuntoutuja ymmärtää testissä käytettävää kieltä. (K)

Eri kansallisuuksien väliset ristiriidat on huomioitava ryhmätoiminnassa. (K)

Suomi toisena kielenä -opetus kuntoutuspalvelun osana

Asetetaan tietty kielitaitotaso kuntoutukseen pääsemisen kriteeriksi. (A)

Järjestetään ennen kuntoutuksen alkua moduuli, jossa harjoitellaan peruskielitaitoa sekä kuntoutuspalvelussa tarvittavaa sanastoa tai panostetaan tehokkaaseen kielenopiskeluun kuntoutuksen alussa. (A, K)

Käytetään opetuksessa tasoryhmiä. (K)

Lisätään joustavuutta yksilö- ja ryhmäopetuksen toteuttamiseen ja jaksotukseen. (A, K)

Lisätään pienryhmissä tapahtuvaa S2-opetuksen osuutta. (K)

Järjestetään opetusta riittävän usein, enemmän kuin kerran viikossa. (K)

Käytetään opetuksen tukena kuvia. (K)

Rekrytoidaan omakielisiä opettajia. (K)

Varsinkin niiden kuntoutujien kohdalla, joiden suomen kielen taito on heikko, on tärkeä varmistaa, että kielen oppimista tuetaan työpaikalla. Tarvittaessa voidaan vähentää työtunteja ja lisätä suomen opetusta. (A)

Edistetään suomen kielen oppimista työpaikalla parantamalla yhteistyötä eri osapuolten välillä ja ohjaamalla ja sitouttamalla työnantajia oppimisen tukemiseen. (A, T)

Työhönvalmennus

GAS-menetelmän tilalle tuodaan konkreettisempia ja helpommin ymmärrettäviä tapoja määrittää tavoitteita. (A)

Tavoitteenasettelussa tarvitaan pienempiä välitavoitteita, joiden kautta pyritään suurempaan tavoitteeseen, kuten työllistymään. (A)

Jotta tavoitteista voidaan muotoilla realistisia, tulee asiakkaan työ- ja toimintakyky olla selvillä. (A)

Työkokeilu

Arvioidaan kuntoutujan terveydentila huolella työkokeilun onnistumiseksi. (T)

Huonokuntoisten asiakkaiden tulisi pystyä tarvittaessa tekemään lyhyempää työpäivää tai tauottamaan sitä tarpeen mukaan. (A, K)

Panostetaan kuntoutujan, työpaikan ja palveluntuottajan väliseen vuorovaikutukseen, jotta kuntoutujan hyvinvointi ja työkokeilun mielekkyys voidaan varmistaa. (T)

Varmistetaan, että työkokeilun tavoite on selvä kaikille osapuolille ja seurataan tavoitteen saavuttamista. (T)

Panostetaan Suomen kielen oppimisen tukemiseen työkokeilun osana ja tuetaan työnantaja kuntoutujan suomen kielen oppimisessa nykyistä enemmän. Apuna voidaan käyttää esim. kuvallisia ohjeita ja työssä käytettävän sanaston keräämistä. (T)

Varmistetaan, että kuntoutuja voi työkokeilussa kehittää kielitaitoa, kokeilla itseä kiinnostavaa ja toimintakyvylle soveltuvaa ammattia, työllistyä tai saada muuten positiivisia kokemuksia työelämästä ja valmiuksia työllistymisen polulla etenemiseen. Monella kuntoutujalla on taustallaan useita työkokeiluita ja harjoitteluita, siksi pelkkä työharjoittelun suorittaminen ei ole itseisarvo. (A)

Rakennetaan [kuntoutuksen palveluntuottajien] henkilökunnalle paremmat yhteydet työelämään, jotta työkokeilu- ja työpaikkoja olisi helpompi löytää. (K)

Luodaan valmis lista tai tietokanta työkokeilupaikoista, joista kuntoutujan on mahdollista valita. (K)

Kuntoutuspalvelun sisältö, rakenne ja kesto

Luodaan alkukartoitusjakso ("suppilovaihe") tai jonkinlainen selvitys/haastattelu, jolla selvitetään, onko kuntoutuspalvelu soveltuva tai oikea-aikainen asiakkaalle ja kannattaako lähteä edistämään TEAK-polkua. Näin saataisiin kartoitettua, kykeneekö asiakas palveluun ja konkretisoitaisiin hänelle, mitä kuntoutuspalvelu tarkoittaa ja mitä sillä tavoitellaan. Samalla ammattilaisille tarjoutuu mahdollisuus syventyä huolella asiakkaan kuntoutuspolkuun ja sen tarpeisiin. (A)

Luodaan kuntoutuksen alkuvaiheeseen esim. yksi päivä, jonka aikana moniammatillinen tiimi (mukana myös psykologi ja lääkäri), joka selvittäisi kuntoutujan kanssa palvelun soveltuvuutta hänelle kuntoutujan terveyden kannalta. Toisaalta tämä vaatii myös eteenpäin ohjauksen mahdollisuuden jonnekin muualle, jos kuntoutuspalvelun aloittaminen ei ole kuntoutujalle mahdollista. Kun terveydentila olisi selvitetty alussa, vapauttaisi se resursseja itse työhönvalmennukseen ja kielenopetukseen, eikä aikaa tuhlautuisi terveystilanteen selvittämiseen kuntoutuksen aikana. (A)

Rakennetaan kahden linjan malli. Toiselle linjalle ohjataan enemmän tukea tarvitsevat. Tällä linjalla olisi mahdollisuus järjestää enemmän sosiaalista kuntoutusta ja moniammatillista tukea (lääkäri, psykologi, sosiaaliohjaus). Toiselle linjalla ohjattaisiin ne, jotka lähempänä avoimia työmarkkinoita ja pystyvät saavuttamaan nykyiset kuntoutuspalvelun tavoitteet sen nykyisellä rakenteella ja sisällöllä. (A)

Järjestetään kuntoutuksen alkuun laaja terveys selvitys ja tukea paperiasioiden hoitamiseen, jotta kuntoutuksen jatkoon on helpompi keskittyä. (K)

Otetaan kuntoutuksen sisältöihin mukaan IT-taitojen opetusta (K, A) ja asiakirjojen täyttämistä koskevaa koulutusta ja retkiä ja mahdollisuus integroida mukaan ammatillisia opintoja (K).

Luodaan mahdollisuus joustaa päivien pituudessa, jaksottamisessa (montako päivää / viikko) ja palvelun kokonaispituudessa asiakkaan yksilölliset tarpeet (esim. muut palveluprosessit) ja työ- ja toimintakyky (terveys, jaksamisen ongelmat, muistin ja oppimisen vaikeudet) huomioiden. (A, K)

Kuntoutuspalvelua koskeva viestintä

Pohditaan, olisiko asiakkaiden helpompi hahmottaa kuntoutuspalvelun olemus, jos kuntoutuksen sijaan puhutaan kurssista tai valmennuksesta. Sanana kuntoutus voi tuoda negatiivisia mielleyhtymiä joillekin tai tarkoittaa pelkkää jumppaamista. Lisäksi käsite assosioituu passiiviseen, toiminnan kohteena olevaan toimintaan eikä aktiiviseen toimijuuteen. (A)

Luodaan omakielinen tai selkokielinen esite ja kutsukirje palvelusta. (A, K)

Tiivistetään Kelan ja kuntoutuksen palveluntuottajien välistä yhteistyötä. (A)